

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

Lásd 34, 65

Olvasáskutatás

95/072

NOVLJAN, Silva: The impact of the library on reading and the impact of reading on the library: the Slovenian experience = Int.J.Inf.Lib.Res. 5.vol. 1993. 2.no. 91-107.p. Bibliogr.

A könyvtár hatása az olvasásra és az olvasásé a könyvtárra: a szlovén tapasztalatok

Felmérés; Iskolai könyvtár; Közművelődési könyvtár; Olvasás; Társadalmi követelmények

Az írás érveket kínál a könyvtárosok számára a fenntartókkal vívott harchoz. Részben saját, hazai vizsgálatok, részben pedig az IAE (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) által 31 országban szervezett, összehasonlító kutatás eredményeit mutatja be röviden.

Alaptétele szerint a könyvtár az olvasási készséget fejlesztő intézmények egyike, s egyúttal a kulturális egyenlőtlenségek korrekciójának is eszköze.

Adatai tükrében Szlovénia lakosságának 99%-a írástudó (a funkcionális analfabéták számát meglepően magasnak ítéli: 50%), a felnőttek 17-18%-a könyvtárhasználó, a 15 évnél fiatalabbak esetében ez a szám 34%, az iskolák harmadában dolgozik szakképzett könyvtáros.

Mint hangsúlyozza, a könyvtárosok szinte kizárólag az olvasókkal foglalkoznak, tehát a nem olvasók széles rétegei látóköriükből kiesnek.

Fontosnak tartja tudatosítani, hogy a könyvtár kitűnő terepe az úgynevezett „information literacy” fejlesztésének és a nem nyomtatott eszközök használatára vonatkozó ismeretek terjesztésének.

Az általános helyzetleírás után részletesebben ismerteti annak a 31 országban (1989-92) szervezett vizsgálatának az eredményeit, amelyben a 9 és 14 éves tanulók olvasási teljesítményeit vetették össze. A szlovén diákok a szöveg-típusról és az életkortól függően a nemzetközi ranglista 7-9. és 11. helyeit foglalják el. Az alapvető összefüggésekkel kapcsolatban (a lányok többet és jobban olvasnak, mint a fiúk, a település nagyságrendje egyértelműen korrelációt mutat a teljesítményekkel stb.) főként a könyvtárak fontosságát bizonyító adatokat szedi csokorba.

Döntő szerepe van az otthoni könyvgyűjtemények nagyságának, a közművelődési könyvtárak közelségének, az iskolai-, illetve az osztálykönyvtárak létének, gazdagságának és rendszeres használatának. A könyvek olvasása inkább áll arányban az olvasni tudás mértékével, mint az újságok vagy képeslapok használata, nézegetése, olvasása. Erős összefüggést találtak a könyvtárlátogatások gyakorisága és az olvasási teljesítmények között is.

A szerző véleménye szerint a fentiek egyértelműen a könyvtárak és könyvtárosok jelentőségét hangsúlyozzák.

(A magyar eredményekről az *Új Forrás* 1994/7. számában megjelent cikkben olvashatunk – ref. megj.)

(Nagy Attila)

95/073

ZAJCEV, V.: Čto čitaut v administraciji prezidenta? = Biblioteka. 1994. 5.sz. 16-20.p.

Mit olvas az elnöki adminisztráció?

Értelmiségi olvasó; Szakkönyvtár -politikai

Az Oroszországi Föderáció Elnöki Adminisztrációjának Könyvtára 1991-ben elnöki rendeletre jött létre három, korábban zárt párt- és államhatalmi könyvtárból. Állománya több, mint kétmil-

lió egység, amelyben vannak nagyon értékes részek (pl. Nagy Péter, I. Katalin és I. Pál instrukciói, a régi Oroszország Szenátusának és Dumájának iratai stb.) és felettlőbb értéktelenek (kiselejtezendő duplumok).

Az elnöki adminisztrációnak és a kormányzati központi apparátusnak mintegy 900 munkatársa van: ők képezik a használói kör java részét. Rajtuk kívül vagy 20 központi hivatal munkatársai is használhatják a könyvtárat. Az átlagos olvasói létszám naponta 70 körül mozog. Az éves állományforgalom 30 ezer egység.

Szinte valamennyi használó kettős érdeklődésű. Egyfelől a legfrissebb információk iránt érdeklődik, másfelől a régi Oroszország különféle kérdései iránt. Míg az első irányzathoz főként közgazdasági, marketing-, bankügyi, jogi és a legkülönbözőbb szakmák információi tartoznak, addig a második irányzathoz a régi közgazdászok (Stolypin, Caanov, Kondrat'eva) művei. A könyvtár bemutatókon és kiállításokon ismerteti meg az új beszerzéseket olvasóival–használóival.

A könyvtár valamennyi ügymenete számítógépesített, s maga is fejleszt – időközben jó hírre szert tett – adatbázisokat (gazdaság és politika; történelem és jog; statisztika és igazgatás; szociális gondozás és kultúra). Ezeket közelesen CD-ROM-ra tudja majd vinni, minthogy az angol ITS cégtől beszerzi az ehhez szükséges berendezéseket.

Megvalósulóban van a könyvtár tájékoztatói szolgálata, amelynek célja: lehetővé tenni a használók saját íróasztaluknál való tájékoztatását.

Ennek egyik formája mikroszámítógépi dokumentációs adatbázisok révén valósul meg, a másik információs kiadványok útján (Oroszország újjászületésének problémái; Hatalom, politika, nemzet; Az oroszországi régiók problémái; A kultúra és művelődés kérdései; Új könyvek; előkészületben: Az Oroszországi Föderáció Elnökének Adminisztrációja; Az Oroszországi Föderáció elnöke; Prognózisok).

A könyvtár és az elnöki adminisztráció ún. információkészletei között szoros az együttműködés. Ezek a készletek valójában a működés közben született dokumentumokból és iratokból keletkeznek, azaz irattárak. Ezt egyebek mellett az íróasztalokig menő kiszolgálás is megkívánja.

A munkát módszertani tanács segíti, amely már eddig is hasznos határozatokat hozott (gyűj-

tőkör javítása, a selejtezendő dokumentum-típusok kijelölése).

Céljai elérése érdekében a könyvtár szoros együttműködést épít ki mind a hazai nagykönyvtárakkal, mind a külföldi könyvtárakkal és egyéb intézményekkel (Kongresszusi Könyvtár, IFLA, ISO, ENSZ-szervezetek stb.).

Egy-két mondat erejéig szó esik a könyvtár problémáiról is, amelyek – mint az igazgató, Zajcev mondja, olyannyira belső és saját erőfeszítéssel megoldandó problémák, hogy aligha érdekelhetik a szakmai közvéleményt.

(Futala Tibor)

Használók képzése

95/074

CANNON, Anita: Faculty survey on library research instruction = RQ. 33.vol. 1994. 4.no. 524-541.p.

Az egyetemi oktatók véleménye a hallgatók számára nyújtott könyvtárhasználati képzés hasznáról

Didaktika -felsőoktatási; Egyetemi oktató; Felmérés; Használók képzése -felsőoktatásban

A New-York-i York egyetemen 1992 márciusában felmérést végeztek a társadalom- és humán tudományok több, mint 200 oktatója körében. Az eredmények megerősítették a feltételezést, hogy az oktatók fontosnak tartják a könyvtárhasználati képzést; minden tudományágban kimutatható volt a könyvtárhasználati jártasság fejlesztésének a szükségessége. A képzés legmegfelelőbb típusa tekintetében jelentős eltérések mutatkoztak az egyes tanszékek véleménye között, ami segíthet a könyvtárosoknak annak eldöntésében, hogy a maximális tanszéki támogatás érdekében milyen irányba haladjanak.

(Autoref.)

95/075

RING, Donna M. – VANDER MEER, Patricia F.: Designing a computerized instructional training room for the library = Spec.Lib. 85.vol. 1994. 3.no. 154-161.p. Bibliogr.

Számítógépes oktatószoba a könyvtárban a használók képzésére

Berendezés; Ergonómia; Gépi információkérés; Használók képzése

A végső felhasználók egyre több keresési eszközzel élhetnek közvetlenül. Az online keresés technikái, a hálózatok használata stb. egyre komolyabb felelősséget ró a könyvtárakra a használók képzése terén, és nem kétséges, hogy a szükséges készségek elsajátításának legjobb módja a tényleges lekérdezés. Nagyobb csoportok esetében előadásról, demonstrációról is szó lehet, de semmi sem ér fel az online tanulóhelyek biztosításával.

A számítógépes oktatóterem kialakítása természetesen a célok rögzítésével kezdődik. Tisztázni kell, mik az oktatás átfogó céljai, milyen konkrét készségekkel akarják felruházni a használókat, és melyek ezek kialakításának a legjobb módszerei.

A terem kialakításában érdemes arra törekedni, hogy hagyományos elrendezésben és mikroszámítógépes állomásokkal is lehessen oktatni benne. A számítógépek U alakú elrendezése biztosítja a leginkább azt, hogy az oktató mindenkinél a monitorjába „bepillantasson”, így azonnal észlelje, ha valaki elakad a keresésben.

A környezet esztétikuma kedvezően befolyásolhatja a közérzetet és a koncentrációt. Használjunk pasztell, de nem unalmas színeket. A világítás legyen alkalmas vetítésre, jegyzetelésre és a számítógépen végzett munkára, ne okozzon vibrálást, visszatükröződést, és több helyről, tetszőleges kombinációban lehessen működtetni. Ügyeljünk a terem megfelelő hőmérsékletére és páratartalmára. Nagyon fontos, hogy megfelelő legyen az elektromos és távközlési hálózat. Érdemes – a jövőre is gondolva – bőségesen telepíteni az elektromos csatlakozókat, tele-

fonvonalakat stb. A zajok, amelyek a berendezésekből, a kemény padozatból, vagy a környező helyiségekből jönnek, elterelhetik a figyelmet, és csökkenthetik a koncentráló képességet, ezért nagy gondot kell fordítani a hangszigetelésre. Nem kevésbé fontos a berendezés. Az ülőhelyek legalább hat órás kényelmes munkát biztosítsanak, megfelelő magasságukkal, a háttámasz ergonómiailag helyes pozíciójával. Az asztalok mérete tegye lehetővé az írást, a segédletek elhelyezését, és adjon helyet a számítógépnek. Az írófelszín legyen közepes tónusú, mert a világos felület fáraszthatja a szemet. Minden asztalnál meg kell oldani a kábelek futtatását.

A szoftver kiválasztása nagy körültekintést igényel. A szoftvert érdemes a hardverrel együtt beszerezni az inkompatibilitás elkerülése érdekében, ha lehet, ugyanattól a forgalmazótól. A használóbarát szoftverek csökkentik az oktatás mennyiségét. Ha hálózati hozzáférést is biztosítani akarnak, kommunikációs programot is be kell szerezni. A hardvert a szoftver függvényében kell megvásárolni. Három-öt év az avulási ideje. Gyakori a szűkös memória-kapacitás, mert nem számolnak azzal, hogy a bonyolult szoftverek sok memóriát igényelnek. Ebből a szempontból gazdaságos a több funkcióban is centralizált helyi hálózatok kiépítése. Ezek működtetéséhez azonban felkészült rendszer-adminisztrátorra van szükség. Kiegészítésként szükség lehet színes monitorokra, CD-ROM lejátszókra, LCD vetítőkre, video berendezésre stb.

Megoldandó a bútorok, berendezések tárolása és őrzése. Célszerű zárható raktárat biztosítani e célra, a berendezéseket pedig leltárba kell venni. Az egyéni munkát a laboratóriumban a személyazonosság rögzítése után lehet megengedni. Gondoskodni kell a vírus-ellenőrzésről, számítógéppel támogatott oktatás esetén pedig a programvédelemről.

A megfelelő felszereltség és tanterem nagy mértékben növelheti az oktatás sikerességét. Érdemes körültekintően megtervezni, és ebben konferenciák, kiállítások is segíthetnek.

(Orbán Éva)

95/076

LJUNGDAHL, Anne: The Book Game = Scand. Public Libr.Q. 27.vol. 1994. 2.no. 17-20.p.

Játékos képzés óvodások részére a könyv és a könyvtár megismertetésére

Közművelődési könyvtár; Olvasásra nevelés; Óvodás

Mit kell egy gyereknek tudnia a könyvekről és a könyvtárról? Mikor és hogyan lehet őket erre megtanítani? Västerasban egy új, a gyerekek nézőpontját figyelembe vevő megközelítéssel próbálkoztak a kérdés megválaszolására. Az ENSZ-nek az 1989-es a gyerekek jogairól szóló konvenciójában, melyet a svédek is aláírtak, a törvény 3. szakasza hangsúlyozza a gyerekek könyvekhez és játékhöz való jogát. Ennek értelmében született meg a västerasi városi könyvtárban a *Book Game* nevű játék. A könyvjátéknak kettős célja van: a gyerekek értsék meg a játék célját anélkül, hogy felismernék, hogy közben oktatják őket és reagáljanak pozitívan a könyvről alkotott ismeretekre.

A játéknak nagyon fontos szerepe van az iskolás kor előtti korszak tanulási, tapasztalatszerzési folyamatában, s így a gyerekek fejlődésében. A módszertani alapot a göteborgi egyetem két tanárának kutatásai szolgáltatták, akik szerint a tanulás lényeges eleme annak megértése, hogy mire való a tanulás: könnyebb a gyerekeknek úgy tanulni, ha képes mozgósítani absztrakciós képességeit.

A *Book Game* nevű játék a tanárok, szülők, könyvtárosok közötti együttműködésre épül. Keretében a könyvtár összejöveleteket szervez az érdeklődő gyerekeknek, akik levelet írnak a szülőknek, ajándékkönyveket vásárolnak és kitalálják a könyvcica-díjat – mely egy macskás kitűző a játékokban sikeresen szereplő gyerekek számára. A gyerekek a tanulás felelősségének tudatában, de a megértő segítségben is bízva, lehetőséget kapnak képességeik kibontakoztatására a játékokban. Az óvodák, szabadidő központok, iskolák szerepe az, hogy pozitív mintát adjanak és erre a szülőket is figyelmeztessék, a szülők szintén figyeljenek arra, hogy pozitív modellként szolgáljanak, olvassák hangosan a könyvtári könyveket, figyelmeztessék a gyerekeket, hogy időben vigyék vissza a lejárt könyveket stb.

A könyvcica-díj egy hátsó lábán álló, mellső mancsában könyvet tartó macskát ábrázoló fémkitűző, melynek nagy becsülete van a gyere-

kek körében. Egy másik formája a játéknak a tündérmese-játék, melyben bábokkal vagy más tárgyakkal megelevenítenek egy dramatizált történetet, melyet rendszerint egy felnőtt olvas fel a gyerekeknek. A szavakra épülő, dramatizált játék különösen hasznosnak bizonyult a nyelvi és olvasási nehézségekkel küzdő gyerekek számára. A könyvjáték népszerűsége miatt egy, az irodalmat és olvasást támogató alapítvány felkérésére könyv is született a västerasi példából „Könyvet mindenkinek” címmel, amelynek azóta elkészült az átdolgozott kiadása is. Egy amerikai egyetemi tanár megállapítása szerint a könyv módszerében egészen egyedülálló, a szerző azonban elismeri, hogy a könyvjáték lényegében arra a munkamódszerre épül, amelyet már számos svéd óvodában és iskolában is alkalmaznak.

A Västerasban alkalmazott módszert a szerző tovább kívánja fejleszteni más használói csoportok számára is.

(Kovács Katalin)

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS ÉS -TERJESZTÉS

Adatok, információk rögzítése, digitalizálás

95/077

AGENJO, Xavier – HERNANDEZ, Francisca: Digitization of library materials in the national library = Eur.Res.Lib.Coop. 4.vol. 1994. 2.no. 144-153.p.